

rûk temel üzerine kurulmuş bozuk eserler diye nitelemiştir. Görüşlerini hiçbir etki altında kalmadan yazabilmek için günlük gazetelerde çıkan yazılarından ücret almadığını belirtir. Modern Arap şiiri akımını da eleştiren Ömer Ferruh bu akımın şiirle de modernlikle ilgisinin bulunmadığını ileri sürmüştü; vezin, kafiye, dil ve ahlâk kayıtlarından sıyrılma, gerçek kurallar içinde şiir yazma aczini telâfi etme, kurala aykırılığı kural olarak benimseme psikolojisinin tezahürü olarak görmüş, bu konuyla ilgili görüşlerini de *Hâze's-sîru'l-hadîş* adlı eserinde ortaya koymuştur. Onun 1924'ten itibaren yazdığı şiirleri güzel tasvirler ve ince gazellerle hikmet beyitleri ve kıtalarından oluşur. Bunların çoğu *Gubârû's-sinîn* adlı eserinde çeşitli olaylarla bağlantılı biçimde serpiştirilmiş halde yer aldığı gibi *Fecr ve şafağ* adlı divanında da toplanmıştır. Divanda ayrıca İngilizce, Almanca ve Farsça'dan tercüme ettiği şiirlerle okul şiirleri ve marşlar da yer almaktadır. Bunları ayrı bir divanda da toplamıştır.

Eserleri. A) Arap Dili ve Edebiyatı: *Ebû Nüvâs dirâse ve'n-nağd* (Beyrut 1932); *Ebû Nüvâs ve muhtârât* (Beyrut 1932-33); *Ebû Nüvâs: Şâ'iru Hârûn er-Reşîd ve Muhammed el-Emîn* (Beyrut 1933); *Ebû Temmâm* (müveşşah türü şiirin köklerinin Ebû Temmâm'da olduğunu ispat etmeyi amaçlayan bir çalışmadır; Beyrut 1935, 1978); *Ömer b. Ebî Rebî'a* (Beyrut 1941, 1983); *İbnü'r-Rûmî* (Beyrut 1942); *Hekîmü'l-Ma'arre Ebû'l-'Alâ' el-Ma'arrî* (Beyrut 1948, 1960; Farsça'ya tercüme edilmiştir); *Şu'arâ'ü'l-belâti'l-Ümevî* (Beyrut 1950); *el-Minhâc fi'l-edebî'l-'Arabî* (Beyrut 1960); *el-Kavmiyyetü'l-fuşhâ* (fasih dil, halk dili ve Latin alfabesinin benimsenmesine dair ihtilâflarla Arap dilinin geleceğine yönelik görüşlerini kapsar; Beyrut 1961); *Târîhu'l-edebî'l-'Arabî* (I-VI, Beyrut 1965-1983); *Fecr ve şafağ* (Beyrut 1981); *Abkariyyetü'l-luğati'l-'Arabîyye* (Beyrut 1981); *Hâze's-sîru'l-hadîş* (Beyrut 1983); *Me'âlimü'l-edebî'l-'Arabî fi'l-'aşri'l-hadîş* (I-V, Beyrut 1985-1986); *eş-Şâbbî şâ'irü'l-hubbî ve'l-hayât* (4. bs., Beyrut 1987); *Fârisü Benî Hamdân Ebû Fîrâs el-Hamdânî* (2. bs., Beyrut 1988).

B) Felsefe: *el-İslâm kemâ yebdû fi's-sîri'l-'Arabî* (doktora çalışmasıdır; Leipzig 1937); *Abkariyyetü'l-'Arabî fi'l-'ilm ve'l-felsefe* (kendi biyografisiyle çok sayıda müslüman bilim ve fikir adamının biyografisini ve görüşlerini içerir; Dimaşk 1944; Beyrut 1952, 1969; İngilizce çevirisi: *The Arab Genius in Sciences and Philosophy*, Washington 1954); *İbn Haldûn ve Mu-*

kaddimetühû (Beyrut 1943); *İbn Tufeyl ve Kıssatü Hay b. Yakzân* (Beyrut 1946, 1986); *Târîhu'l-fikri'l-'Arabî ilâ eyyâmi İbn Haldûn* (Beyrut 1966, 1983; Rusça'ya çevrilmiştir); *Mevkûfû İbn Haldûn mine'd-dîn (A'mâlû mihricânî İbn Haldûn* [Kahire 1962], s. 359-414); *el-Fikrû'l-'Arabî fi minhâci'l-bakalorya el-Lübânîyye* (Beyrut 1966); *el-Minhâcü'l-cedîd fi'l-felsefeti'l-'Arabîyye* (Beyrut 1983). Ömer Ferruh ayrıca Fârâbî, İbn Sînâ, İbn Bâcce, İbn Rüşd ve İhvân-ı Safâ felsefelerine dair eserler kaleme almıştır.

C) Tarih ve Biyografi: *Vesbetü'l-Mağrib* (Beyrut 1961); *el-'Arab fi haqâretihim ve şekâfetihi ilâ âhiri'l-'aşri'l-Ümevî* (Beyrut 1968); *Gubârû's-sinîn* (kendi biyografisine, şiirlerinden bir kısmına yer verilen eser 1980-1982 yıllarında *es-Sefr* gazetesinde yayımladığı yazılarından oluşmuştur; Beyrut 1985); *Ömer Ferrûh ve âşâruhû fi erba'ine âmen 1931-1971* (Beyrut 1971). Müellifin bunlardan başka *Târîhu'l-'ulûm 'inde'l-'Arab*, *el-Haqâratü'l-insânîyye ve kıssatü'l-'Arab fihâ*, *el-İslâm ve'l-târîh*, *Kelime fi ta'lîli'l-târîh*, *el-'Arab ve'l-İslâm fi'l-havzi's-şarkî*, *el-'Arab ve'l-İslâm fi'l-havzi'l-ğarbî*, *Tecdîdû'l-târîh fi ta'lîlihi ve tedvînihi ile 'Ömer b. el-Hatâb*, *'Abdülmelik b. Mervân*, *Tânîk b. Ziyâd*, *Me'mûn*, *Şalâhaddîn el-Eyyûbî*, *Târîhu'l-Câhiliyye* gibi eserleri vardır.

D) Diğer Eserleri: *el-Üsre fi's-şer'i'l-İslâmî* (Beyrut 1951, 1988; Yusuf Ziya Kavakçı eseri *İslâm Aile Hukuku* adıyla tercüme etmiştir. [İstanbul 1992]); *et-Tebşîr ve'l-isti'mâr fi'l-bilâdi'l-'Arabîyye* (Mustafa el-Hâlidî ile birlikte; Kahire 1953, 1985; Beyrut 1964; Osman Şekerci tarafından *İslâm Ülkelerinde Misyonerlik ve Emperyalizm* adıyla Türkçe'ye çevrilmiştir [İstanbul 1968, 1991]); *et-Tecdîd fi'l-müslimîn lâ fi'l-İslâm* (Beyrut 1981, 1986); *İbn Teymiyye el-müctehid beyne ahkâmî'l-fukahâ' ve hâcâtü'l-müctema'* (Beyrut 1411/1991).

Ömer Ferruh ayrıca, tek başına veya bazı arkadaşlarıyla birlikte Arapça dil bilgisiyle tarih ve dinî bilgiler alanında okul kitapları hazırlamıştır. Batı dillerinden yaptığı tercüme arasında Muhammed Esed'in *Islam at the Crossroads* adlı eseriyle (*el-İslâm 'alâ müfteraki'l-turuk*, Beyrut, ts.; trc. Hayreddin Karaman, *Yolların Ayrılış Noktasında İslâm: Batı Medeniyeti Karşısında Müslümanlık*, İstanbul 1965, 1969, 1986, 1997) George Sarton'un *The Incubation of the Western Culture in the Middle East* adlı eseri (*eş-Şekâfetü'l-ğar-*

biyye fi r'âyeti's-sarkî'l-eusat, baskı yeri ve tarihi yok) zikredilebilir (eserleriyle ilgili geniş bilgi için bk. Adnân el-Hatîb, *MMLADm.*, LXIII/1 [1408/1988], s. 150-160; Abdülkerîm Halîfe, LXII [1408/1988], s. 269-274).

BİBLİYOGRAFYA :

Ömer Ferruh, *Gubârû's-sinîn*, Beyrut 1985, tür.yer.; a.mlf., *Ömer Ferrûh ve âşâruhû fi erba'ine âmen 1931-1971*, Beyrut 1971, tür.yer.; Ali Zey'ûr, *Şrâ'u't-teyyârâtü'l-müteseddide ve 'Ömer Ferrûh*, Beyrut 1985, tür.yer.; M. Mehdi Allâm, *el-Mecma'iyûn fi hamsine âmen*, Kahire 1406/1986, s. 220-222; Hassân Hallâk, *el-'Allâme ed-Duktâr 'Ömer Ferrûh*, Beyrut 1988, tür.yer.; Adnân el-Hatîb, *ed-Duktâr 'Ömer Ferrûh*, Dimaşk 1988; a.mlf., "'Ömer Ferrûh", *MMLADm.*, LXIII/1 (1408/1988), s. 112-160; Tâhâ el-Velî, *Beyrût fi'l-târîh*, Beyrut 1993, s. 326-329; Hamîd Mecîd Hedû, "'Ömer Ferrûh", *Meusû'atü Beyti'l-hikme li-a'lâmi'l-'Arab*, Bağdad 1420/2000, I, 389-390; *Mecelletü'l-bâhîs*, X/48, Beyrut 1987, Ömer Ferruh özel sayısı; Abdülkerîm Halîfe, "Fî te'bîni'd-Duktâr 'Ömer Ferrûh", *MMLA*, LXII (1408/1988), s. 264-274; Emîn Süleyman Sîdû, "'Ömer Ferrûh", *'Âlemü'l-kütüb*, IX/2, Riyad 1408, s. 204-205; Mişâl Cühâ, "'Ömer Ferrûh ve'l-istişrâk", *el-İctihâd*, VI/25, Beyrut 1415/1994, s. 131-151.



ADNÂN EL-HATÎB

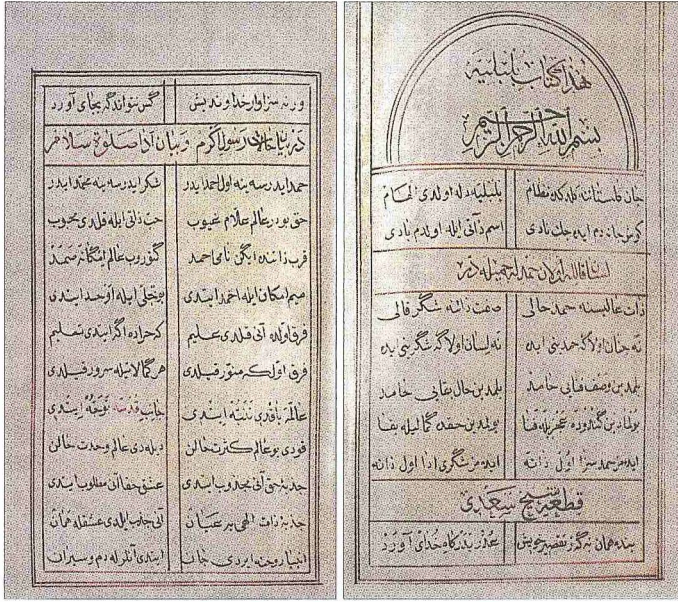
ÖMER FUÂDÎ

(عمر فؤادی)

(ö. 1046/1636)

Halvetî-Şâbânî şeyhi, şair.

Kastamonu'nun Mûsâfakih mahallesinde doğdu. Hayatı hakkında bilinenler *Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî* ve *Türbenâme* adlı eserlerinde verdiği bilgilere dayanmaktadır. Menâkıbnâmede babasının kendisini Şa'bân-ı Velî'nin (ö. 976/1568) cenaze namazına götürdüğünü, bu sırada henüz küçük bir çocuk olduğunu söyler. Muhtemelen bu ifadeden hareketle son dönemlerde kaleme alınan bazı eserlerde 966 (1559) yılında doğduğu kaydedilmiştir. Yüksek makamlara ulaşma hevesiyle medrese tahsili yaptığını, tahsilini tamamlamasının ardından müftü kâtipliği yapmaya başladığını, daha sonra tasavvufa meylettiğini, bu konuda kitaplar okuduğunu, kendisini saran ilâhî cezbenin kâmil bir mürşide bağlanmadan mârifete dönüşmeyeceğini anlayıp Şa'bân-ı Velî Dergâhı'nın üçüncü postnişini Abdülbâki Efendi'ye intisap ederek üç yıl hizmetinde bulunduğunu anlatan Ömer Fuâdî, şeyhinin ölümü üzerine (997/1589) seyrü sülûkünü dergâhın dördüncü postnişini Muhyiddin Efendi'nin yanında tamamladı. Onun ölümünden (1013/1604) sonra dergâhta irşad faaliyetine başladı. Şa'bân-ı Velî Dergâhı'



Ömer Fuâdî'nin
Bâbülliyye
adlı eserinin
ilk iki sayfası
(Kastamonu
İl Halk Ktp.,
nr. 1664)

nın beşinci postnişini olarak otuz üç yıla yakın irşad görevini sürdürdü. Vefatında Şa'bân-ı Velî Türbesi içinde şeyhi Muhyiddin Efendi'nin kabrinin yanına defnedildi. Bursalı Mehmed Tâhîr, Ömer Fuâdî'nin adı veya mahlası "Kalbî" olan bir oğlu olduğunu, Yahyâ Efendi Dergâhı Kütüphanesi'nde bir külliyyat içinde bazı şiirlerini gördüğünü söyler.

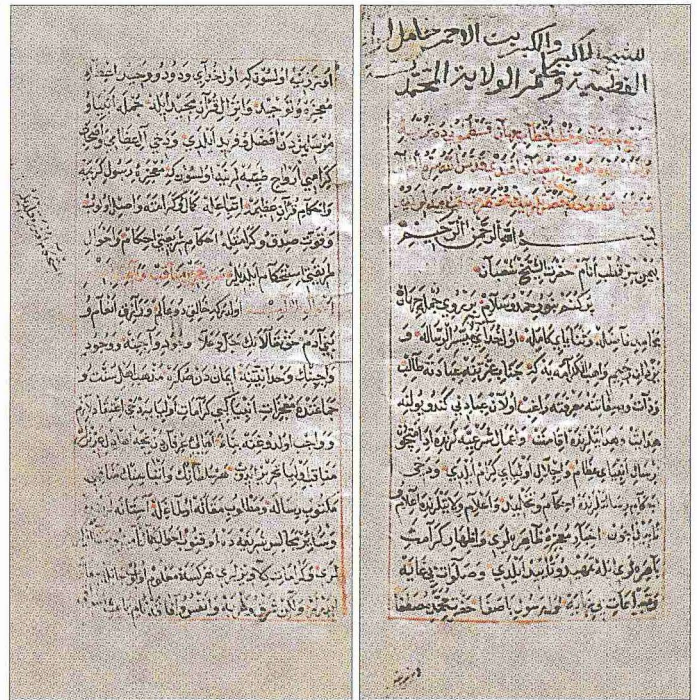
Ömer Fuâdî, *Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî* adlı eseriyle Şa'bân-ı Velî'nin ve Halvetîliğin Şâbânîyye kolunun tanınması ve yayılmasına büyük katkı sağlamıştır. Dönemin kaynaklarında Halvetiyye kollarından İstanbul merkezli Sünbülüyye ve Sivâsiyye ile Mısır merkezli Gülşenîyye tarikatlarının pîrleri hakkında geniş bilgi yer alırken Halvetî-Şâbânîliğin piri Şeyh Şa'bân-ı Velî'nin inzivâyı tercih etmesi, Bolu'da Hayreddin Tokadî'den hilâfet alıp Kastamonu gibi bir ilde irşad faaliyetinde bulunması sebebiyle kaynaklarda fazla tanıtılmaması Ömer Fuâdî'yi Şa'bân-ı Velî hakkında bir menâkıbnâme yazmaya sevketmiştir. Onun bu eseri kaleme almasının bir sebebi de Halvetiyye tarikatının İstanbul dışında Kastamonu merkezli olmak üzere Anadolu'ya nüfuzunu Şeyh Şa'bân-ı Velî sayesinde sağlamak istemesidir. Ömer Fuâdî eserde kendisine kadar ulaşan Halvetî silsilesine (Pîr Ömer Halvetî, Ahî Mîrem, İzzeddin Türkmanî, Sadreddin Hıyâvî, pîr-i sâni Yahyâ-yı Şîrvânî, Muhammed Bahâeddin Erzincânî, Cemâl-i Halvetî, Hayreddin Tokadî, Şa'bân-ı Velî, Osman Efendi, Hayreddin Efendi, Abdülbâki Efendi, Muhyiddin Efendi) vurgu yaparak Şâbânîyye'yi müstakil bir şube haline getirmeyi amaçlamıştır. Şa'bân-ı Velî'nin türbesini inşa edip

irşadın yapıldığı camiyi bir tarikat âsitânesine dönüştürmesi bunun göstergelerinden biridir. Bu anlamda kendisi Şâbânîyye tarikatının ikinci pîri kabul edilebilir. Ömer Fuâdî, şeyhi Muhyiddin Efendi'nin tavsiyesi ve I. Ahmed'in veziri Murad Paşa'nın kethüdâsı ve Şa'bân-ı Velî'nin müridlerinden Himmet Dede'nin oğlu Ömer Kethüdâ'nın maddî desteğiyle türbenin inşasına başlamış, ancak Murad Paşa'nın Diyarbekir'de ölümünden sonra II. Osman'ın sadrazamı Nasuh Paşa'nın Ömer Kethüdâ'yı katlettiği yüzünden yarım kalan inşaat 1019'da (1610) halktan toplanan yar-

dımlarla tamamlanmıştır. Ömer Fuâdî tarikat içi kurumlaşmayı sağlarken Kadızâdeliler'in evliya kabirlerinin ziyareti, türbe yapımı, tasavvufî şahsiyetlerden istimdad edilmesi ve devranın cevazına dair yönelttikleri tenkitlere özellikle *Menâkıbnâme* ve *Türbenâme*'de şeyhülislâm fetvalarına dayanarak verdiği cevaplarla tarikatın meşruiyet ve yaygınlık kazanması hususunda gayret göstermiştir. Onun çabalarıyla Anadolu'da yaygınlık kazanan Halvetîliğin Şâbânîyye silsilesi halifelerinden İsmâil Çorûmî ile devam etmiştir. Şâbânîyye, XVII. yüzyılın ikinci yarısında Karabaşîyye ve onun alt kolu olan Nasûhiyye vasıtasıyla İstanbul'a girme imkânı bulmuştur. Aynı zamanda şair olan Ömer Fuâdî'nin şiirlerinde mahallî söyleyişler, deyimler, atasözleri ve özdeyişler önemli bir yer tutar. Çoğunlukla divan şiirinin geleneklerine bağlı kalmış ve heceyle yazılmış üç ilâhının dışında aruz veznini kullanmıştır.

Eserleri. 1. *Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî*. Beş bölümden oluşan eserin birinci bölümünde gerçek velîlik ve kerâmet meselesi izah edilmiş, ikinci bölümde Şa'bân-ı Velî'nin tarikat silsilesi verilmiş, üçüncü bölümde Seyyid Sünnetî Efendi'nin, dördüncü bölümde Şa'bân-ı Velî'nin menkıbeleri anlatılmış, son bölümde Şa'bân-ı Velî'den sonra 1030 (1621) yılına kadar makamda şeyhlik yapan dört halifenin biyografilerine yer verilmiştir. Ömer Fuâdî daha önce yazdığı geniş menâkıbnâme'yi kısaltıp bu eseri meydana getirdiğini söy-

Ömer Fuâdî'nin
Muhtasar
Menâkıbnâme'sinin
ilk iki sayfası
(Kastamonu
İl Halk Ktp.,
nr. 3676/1)



ler. 1026 (1617) yılında tamamlanan eser *Türbenâme* ile birlikte basılmış (Kastamonu 1294) ve L. Nihal Yazar tarafından matbu nüsha esas alınarak neşredilmiştir (bk. bibl.). 2. *Türbenâme*. Eserde Şa'bân-ı Velî Türbesi'nin yapılışı ve inşaat sürecinde karşılaşılan güçlükler anlatılmaktadır. Kitabın yazma nüshaları genellikle *Menâkıb-ı Şeyh Şa'bân-ı Velî* ile bir arada bulunmaktadır. 3. *Bülbülüyye*. 1033 (1624) yılında yazılan 1190 beyitlik mesnevi tarzındaki eserde aşk ve vahdet teması işlenmiş olup kuşların bülbülün figanından duydukları rahatsızlığı Süleyman peygambere şikâyet etmeleri dile getirilmektedir. Manisalı Birrî Efendi (ö. 1128/1716) aynı adı taşıyan eserinde Ömer Fuâdî'nin *Bülbülüyye*'sinden geniş ölçüde faydalanmıştır. Mesnevinin tenkitli metni ni İlyas Yazar neşretmiştir (İstanbul 2001). 4. *Risâle-i Hâbiyye*. *Hâbnâme*'de türündeki 678 beyitlik mesnevi 989 (1581) yılında yazılmıştır. Eser Gencay Zavotçu tarafından bir incelemeyle birlikte neşredilmiştir (bk. bibl.).

Ömer Fuâdî'nin ayrıca çoğu risâle hacminde manzum ve mensur yirmi beşi aşkın eseri bulunmaktadır. Bunlardan bazıları şunlardır: *Muslihu'n-nefs*, *Risâle-i Tevhîdiyye*, *Şevkiyye fî hakkı devrânî's-sûfiyye*, *Sadebiyye*, *Şerh-i Risâle-i Zenbîlî Ali Efendi fî hakkı devrânî sûfiyye*, *Şerh-i Vird-i Settâr* (Yahya-yî Şîrvânî'nin "Yâ settâr" diye başlayan virdinin şerhi), *Risâle-i Halvet*, *Makâle-i Ferdîyye ve Risâle-i Virdiyye*, *Mecmûa-i İlâhiyyât*, *Risâle-i Aseliyye li-medhi Ashâbı Resûlillâh*, *Risâle-i Güllâbiyye*, *Silsilenâme*, *Risâle fi'z-zikir*, *Risâle-i Müsellestât*, *Risâle-i Hüviyye*, *Risâle-i Saâdetiyye*, *Kaside-i Pendiyye*, *Hayâtiyye*, *Tercüme-i Mî'yârü't-tarika*.

BİBLİYOGRAFYA :

Osmanlı Müellifleri, I, 118-119; Ziya Demircioğlu, *Kastamonu Evliyaları*, Kastamonu 1962, s. 26; a.mlf., *Şeyh Şa'bân-ı Velî ve Postnişinleri*, Kastamonu 1983, s. 20; İhsan Otanoğlu, *Türk Büyüklerinden Ünlü Bilgin ve Mutasavvıf Şa'bân-ı Velî: Hayatı, Eserleri ve Külliyesi*, Kastamonu 1966; a.mlf., *Şa'bân-ı Velî Menâkıbı*, Kastamonu 1967; Abdülkerim Abdulkadiroğlu, *Halvetilik'in Şa'bâniyye Kolu ve Şeyh Şa'bân-ı Velî Külliyesi*, Ankara 1991, s. 60-64; L. Nihal Yazar, *Halvetiliğin Şa'bâniyye Kolu: Menâkıb-ı Şa'bân-ı Velî ve Türbenâme*, [baskı yeri ve tarihi yok] (Mas Matbaacılık); Hilâl Baysar, *Ömerü'l-Fuâdî Hayatı, Edebî Şahsiyeti, Eserleri* (yüksek lisans tezi, 1991), Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü; İlyas Yazar, *Ömer Fuadi: Hayatı, Eserleri, Edebî Kişiliği ve Bülbülüyyesinin Metni*, İstanbul 2001; Necdet Yılmaz, *Osmanlı Toplumunda Tasavvuf* (17. Yüzyıl), İstanbul 2001, s. 94-98; J. J. Curry, "Defending the Cult

of Saints in Seventeenth-Century Kastamonu: Ömer el-Fu'âdî's Contribution to Religious Debate in Ottoman Society", *Frontiers of Ottoman Studies* (ed. C. Imer-K. Kiyotaki), London 2005, I, 139-148; Gencay Zavotçu, *Türk Edebiyatı'nda Hâbnâme ve Ömer Fu'âdî'nin Hâbiyye Risâlesi*, Kocaeli 2007; Mustafa Tatcı, "Şeyh Ömer Fuadî ve Saadetiyyesi", *Yedi İklim*, sy. 41, İstanbul 1993, s. 38-40.

İLYAS YAZAR

ÖMER b. HAFS

(عمر بن حفص)

Ebû Ca'fer Hezârmerd Ömer b. Hafs
b. Os mân b. Kabîsa el-Mühellebî
(ö. 154/771)

Ebû Ca'fer el-Mansûr'un
Sind ve İfrîkiye valisi.

Emevîler ve Abbâsîler zamanında önemli devlet görevlerinde bulunan ünlü Mühellebî ailesine mensuptur. Cesareti ve kahr-amanlığı sebebiyle "Hezârmerd" (bin yiğide bedel) lakabıyla tanınır. Sind valisi olarak tayin edildiği 142 (759) yılından önceki hayatına dair yeterli bilgi yoktur. Sind vilâyetinde çıkan kanşıkıklar sırasında Abbâsî Halifesi Ebû Ca'fer el-Mansûr tarafından Ömer b. Mûsâ b. Kâ'b'ın yerine vali tayin edilen Ömer b. Hafs, Sind'in idarî merkezi Mansûre'de isyancı Uyeyne b. Mûsâ b. Kâ'b'ın direnişiyle karşılaştı. On bir ay boyunca Mansûre'yi kuşattıysa da şehri ele geçiremedi. Sonunda Uyeyne'nin barış teklifini kabul edip kendisini Halife Mansûr'un yanına gönderdi. Ancak Uyeyne yolda firar edip Sistan'a gitti ve burada öldürüldü. Ömer de Mansûre'ye yerleşerek bölgeye hâkim olmaya çalıştı.

Ömer b. Hafs, mütemayıl olduğu Ali evlâdından Medine'de halifeliğini ilân eden Muhammed b. Abdullah el-Mehdî ile iyi ilişkiler kurdu ve ona bağlılığını bildirdi. Muhammed b. Abdullah'ın öldürülmesinden sonra oğlu Abdullah el-Eşter'i korudu ve onu Hint meliklerinden birinin yanına gönderdi. Halife Ebû Ca'fer el-Mansûr bu gelişmelerden haberdar olunca kendisini görevinden azletti (151/768). Bu sırada İfrîkiye Hâricî isyanlarıyla çalkalanıyordu. Bölgede huzur ve asayiş ancak Ömer'in sağlayabileceğini düşünen halife bu defa onu İfrîkiye valiliğine gönderdi. Safer 151'de (Mart 768) 500 savaşı ile Kayrevan'a ulaşan Ömer b. Hafs üç yıl içinde İfrîkiye'de huzur ve güveni sağladı. Tâhert'teki Rüstemî, Tilimsân ve Sicilmâse'deki Sufriyye Hâricîleri'nin hâkimiyetine son vermeyi planlayan Halife Mansûr, ardından onu Mağrib-i Evsat ve Mağrib-i Aksâ'ya

yapılacak akınlar için bir üs olarak kullanılması istediği Tubne'ye yolladı ve şehrin surlarla takviye edilmesini istedi. Ömer b. Hafs, yerine Habîb b. Habîb b. Yezîd el-Mühellebî'yi vekil bırakarak Kayrevan'dan ayrıldı. Bunun üzerine Rüstemîler'in kurucusu ve İbâzîler'in imamı Abdurrahman b. Rüstem Trablus, Tilimsân ve İfrîkiye'nin güneyindeki Berberîler'le iş birliği yaparak Ömer ile savaşmak için hazırlıklara başladı. Ömer b. Hafs'ın Kayrevan'dan ayrılmasından sonra Berberîler isyan ederek Habîb b. Habîb'i öldürdüler. Bu başarı İfrîkiye'deki diğer Berberîler'i de harekete geçirdi ve Nefûseliler, İmâmü'd-difâ' Ebû Hâtim Ya'kûb el-Melzûzî'nin başkanlığında toplanarak Trablus'ta ayaklandılar ve Ömer'in Trablus âmili Cüneyd b. Beşşâr'ı mağlûp ettiler. Cüneyd b. Beşşâr, Ömer'den âcil yardım istedi. Ömer'in gönderdiği yardımcı birlikler mağlûp olarak Kâbis'e sığındılar. Ebû Hâtim onları burada kuşatma altına aldı.

Berberîler, Ömer b. Hafs ile savaşmak için Tubne üzerine yürüdüler. Ebû Hâtim'in kalabalık ordusuna ilâveten 40.000 savaşıyla İfrenîler'den Ebû Kurre el-Megilî es-Sufri, 15.000 savaşıyla Abdurrahman b. Rüstem, 10.000 savaşıyla Müsever (Mes'ûd) b. Hânî ez-Zenâtî, 6000 kişiyle Asvan es-Sidratî el-İbâzî ile Hevâre, Sanhâce ve Zenâte kabileleri de muhasaraya katıldı. Buna karşılık Ömer b. Hafs'ın yanında 15.500 asker vardı. Savunma tedbirleri alan Ömer kuşatmanın uzaması üzerine bir çıkış hareketiyle düşmana hücum etmeyi düşündü. Ancak kumandanları onu bu plandan vazgeçirdiler ve çeşitli savaş hilelerine başvurmayı teklif ettiler. Ebû Kurre'ye elçi göndererek müttefiklerden ayrıldığı takdirde kendisine 60.000 dirhem verileceğini bildirdiler. Ebû Kurre bu teklifi reddedince kardeşiyle bağlantı kurup Ebû Kurre'yi ve isyancıları muhasaradan vazgeçirmesi durumunda 4000 dirhemle kıymetli hediyeler vermeyi vaad ettiler. Bu ikinci teşebbüs başarılı oldu ve Ebû Kurre'nin kardeşiyle Hâricîler'in bir kısmı oradan uzaklaştı; Ebû Kurre de onları takip etmek zorunda kaldı. Onların ayrılmasından ardından Ömer b. Hafs Abdurrahman b. Rüstem'in üzerine asker sevk edip onu Tâhert'e çekilmek zorunda bıraktı. Diğer isyancılar da oradan uzaklaştılar.

Tubne'den ayrılan Hâricîler, Ebû Hâtim kumandasında bu defa Kayrevan'ı kuşatınca Ömer bir komutanını Tubne'de vekil bırakıp Kayrevan'ın yardımına koştu. Bu fırsatı değerlendiren Ebû Kurre, Tubne'ye